

לחימה בטרור: לקחים מסרי לנקה

באמצעות אימוץ שיטות הפעולה של הגרילה והפעלתן בעוצמה רבה נגדה הצליחה סרי לנקה לחסל צבאית בתוך זמן קצר את הנמרים הטמיליים - אחד מארגוני הגרילה והטרור החזקים בעולם

מנהיג המורדים הטמילים וסגניו הבכירים סוקרים מסדר | ב-2006 פתחה הממשלה הלאומנית בסרי לנקה במערכה צבאית נגד ארגון הטרור הטמילי, שבניגוד לכל ההערות ובניגוד לניסיון העבר, הביאה בתוך פחות משלוש שנים לחיסול הארגון ומנהיגו

ב-1948 ואשר מורכבת משתי קבוצות אוכלוסין ששונות זו מזו מהבחירות האתניות, הדתית והלאומית, וקבוצת המיעוט במדינה זוכה לתמיכה מאחיה במדינות השכנות, וביחד יש להם במרחב כולו רוב דמוגרפי מוחץ.

לא, אין הכוונה לישראל, אלא לסרי לנקה, שבה התנהל מאבק אלים בין הממשלה (שייצגה את הרוב הסינהלי) לבין ארגון המורדים LTTE (ראשי תיבות של "נמרי השחרור של טמיל אילאם"), שדרש להקים מדינה עצמאית לעם הטמילי בצפון המדינה ובמזרח בנימוק שהמיעוט הלאומי והדתי הזה מופלה לרעה. מאז פרץ המאבק הצבאי - ב-1983 - הוא כלל מעשי טרור רבים, בין היתר באמצעות מחבלים מתאבדים, מתקפות צבאיות, התנקשויות במנהיגים פוליטיים (בין היתר בנשיא סרי לנקה ובראש ממשלתה ובנשיא הודו) וכן פלישה צבאית של מעצמה אזורית.

לאחר שנים רבות שבהן כשלו ממשלות סרי לנקה במאמצייהן לחסל את ארגון המורדים, ולאחר שנכשל משא ומתן בתיווך נורווגי, עלתה לשלטון בסרי לנקה ממשלה לאומנית שהחליטה להביא לחיסולו הצבאי המוחלט של ארגון המורדים. ב-2006 פתחה הממשלה הזאת במערכה צבאית, שבניגוד לכל ההערות ובניגוד לניסיון העבר, הביאה בתוך פחות משלוש שנים לחיסול הארגון ומנהיגו. כיצד הושגה

הקדמה

במאמר קודם שכתבתי במערכות¹ הוצגה הטענה שלפיה בסכסוכים אסימטריים מודרניים יש למדינות, ובהן כאלה הנחשבות לחלשות, יתרונות מובנים המאפשרים להן לגבור - באמצעים צבאיים בלבד - על ארגוני הטרור והגרילה הנלחמים בהן. זאת בניגוד למחשבה המקובלת שלפיה האתגר שמציבים ארגונים כאלה למדינות הוא פוליטי במהותו (מאבק על השלטון), ולכן לאמצעים צבאיים יש מקום מוגבל בלבד בחיסול ארגונים כאלה, ובמקומם יש צורך באמצעים שמנתקים את הקשר הפיזי והאידיאולוגי בין הגרילה לבין האוכלוסייה המקומית. במאמר הזה אני מביא ראיות נוספות לנכונות טענתי שלפיה יש להתייחס לארגוני הטרור והגרילה כאל ארגונים צבאיים לכל דבר, וכי ניתן לחסל ארגונים כאלה ולמנוע מהם (ומהאוכלוסייה התומכת בהם) את היכולת להילחם - ללא קשר למידת רצונם לעשות כן. הראיות הנוספות האלה שאני מביא מתבססות על לקחים חדשים מהסכסוך בסרי לנקה.

רקע היסטורי

הקורא מוזמן לדמיין מדינה קטנה שקיבלה את עצמאותה מהבריטים

אריאל רייכרד
חוקר בסדנת המחקר למדע לטכנולוגיה ולביטחון
על שם יובל נאמן באוניברסיטת תל אביב

בעולם, בעיקר באירופה ובצפון אמריקה. מטרתן המרכזית של הנציגויות האלה הייתה לגייס תרומות מקהילות טמיליות גולות למימון המאבק הצבאי. הנציגויות האלה גם עסקו בהפצת תעמולה, בשתדלנות פוליטית ובהברחות נשק. ההערכות הן שבאמצעות הפעלתה של המערכת הזאת הצליח הארגון לגייס מדי שנה 200-300 מיליון דולר.⁵

בחלק מהכספים האלה נעשה שימוש כדי להקים מערכת שלטונית מנהלית משוכללת בשטחים שבשליטת הארגון. המערכת הזאת כללה, בין היתר, בתי ספר, בתי חולים, מנגנוני סיוע ליתומים ולאמנות, מנגנון לגביית מיסים, תקשורת (רדיו, טלוויזיה, עיתונות יומית) ואפילו בנק מרכזי.⁶ המערכת השלטונית-מנהלית הזאת שימשה גם לגיוס תמיכה מהאוכלוסייה וגם תשתית לקראת ההיפרדות מהשלטון המרכזי. דפוסי הפעולה הייחודיים של ה-LTTE משמשים עד היום דוגמה לארגוני טרור אחרים בעולם, ובהם חזבאללה וחמאס.

ניסיונות קודמים למגר את הנמרים הטמיליים

במהלך השנים ניסו ממשלות סרי לנקה להתמודד עם ארגון הנמרים הטמיליים בשדה הקרב - אך כשלו שוב ושוב. הצבא זכה אומנם מדי פעם להצלחות נקודתיות, אך אלה לא היו חלק מאסטרטגיה כוללת להבסת המורדים, ולכן לא תרמו רבות להשגת הכרעה. האסטרטגיה של צבא סרי לנקה התבססה על ריכוז כוחות בבסיסים מרחביים, שמהם יצאו פטרולים קבועים. האסטרטגיה הזאת חייבה הגנה על קווי לוגיסטיקה ארוכים והקלה על לוחמי הגרילה להימנע מהתנגשות צבאית במקומות ובמועדים שלא התאימו להם ובמקביל לתכנן מתקפות נועזות על אותם הבסיסים. בכמה מקרים הביאו מתקפות כאלה לנטישת בסיסים.

במקרים אחרים השתלטו לוחמי הגרילה על האזורים המיושבים שמסביב לעמדות הצבא ולמעשה צרו עליהם. היוזמה הייתה אפוא תמיד של המורדים: הם יכלו לפעול בחופשיות, לתקוף יחידות צבא מבודדות ולהימלט לשטחים שבהם לא הייתה נוכחות של הצבא. במקרים שבהם הצבא הגיב, הוא תקף במבנים גדולים ומסורבלים ונע בדרכי גישה ידועות, מה שהקל על המורדים להתגונן.

התוצאה הזאת? כדי לענות על השאלה הזאת יש - קודם כול - להציג את המצב הפוליטי והצבאי ששרר במדינה עם תחילת המערכה ואת ארגון המורדים.

נמרי השחרור של טמיל אילאם (LTTE)²

למרות היותו פחות מוכר מארגונים אחרים, ה-LTTE היה אחד מארגוני הגרילה והטרור הגדולים והחזקים בעולם. בשיא כוחו שלט הארגון על שטח של כ-15 אלף קמ"ר (לשם השוואה, שטחה של מדינת ישראל בגבולות הקו הירוק הוא כ-20 אלף קמ"ר) ובנה לעצמו כוח צבאי לוחם שדמה יותר לצבא סדיר מאשר לכוח גרילה. בשיא כוחו הוא מנה כ-15 אלף לוחמים שהיו מאורגנים בחטיבות מרחביות והיה ארגון הגרילה היחיד בעולם שברשותו היו כוחות ים ואוויר משמעותיים.

הארגון הוקם ב-1975 על ידי צעיר בן 18 בשם ולופילאי פרבאקראן. בשנים שלאחר מכן הלך הארגון והתעצם - בין היתר הודות לתרומות שקיבל מגולים טמילים ברחבי העולם - והשתלט על שטחים נרחבים. יריבים מבית ומחוץ שעמדו בדרכו - חוסלו. בשיא כוחו נחשב ארגון הנמרים הטמילים לאחד הקטלניים בעולם, ורבים ראו בו ארגון שאי אפשר לנצחו.

מאחר שמטרת ה-LTTE הייתה להקים מדינה עצמאית, הוא בנה למעשה צבא שישמש את המדינה שבדרך, כולל זרוע ימית וזרוע אווירית שפעלו לצד כוחו היבשתי. הכוח היבשתי של הארגון כלל 4 חטיבות, שכל אחת מהן מנתה 1,500 איש בממוצע. החטיבות אורגנו בגדודים מרחביים. היחידה הבסיסית ביותר בצבא המורדים הייתה צוות קרב שמנה 8-15 לוחמים.

מהבחינה האופרטיבית הכוח הימי ("נמרי הים"), שמנה 3,000 איש, היה המשמעותי ביותר. לצד תפקידי הלחימה שלו, הוטלה על הכוח הזה גם המשימה להעביר אספקה (נשק ותחמושת, מזון, ציוד רפואי וכספים) לכוחות הארגון, ולמעשה הוא היה צינור החמצן הלוגיסטי של הארגון עם העולם החיצון.³

עיקר פרסומו של ה-LTTE הגיע מ"הנמרים השחורים", יחידת העילית שלו. הלוחמים בה אומנו לבצע פעולות מיוחדות שחייבו במרבית המקרים (אך לא בכולם) את התאבדות הלוחם. במהלך קיומה ביצעה היחידה כ-200 פיגועי התאבדות, ולמעשה היא הייתה חלוצה בסוג הזה של טרור. היא הייתה גוף הטרור הראשון שפיתח והכניס לשימוש אופרטיבי נרחב חגורות נפץ וסירות נפץ והיא הייתה בין החלוצים בעולם בשימוש במשאיות נפץ.

חידוש מפקפק נוסף של הארגון היה הפעלת נשים מתאבדות. באמצעות חידושי בתחום הטרור הצליח ה-LTTE להיות ארגון הטרור היחיד בעולם שרשם לעצמו "הישג" חסר תקדים: רצח של שני ראשי ממשלה של שתי מדינות שונות. נוסף על כך הצליח הארגון להתנקש בחייהם של אישים רמי מעלה רבים נוספים ובהם אנשי צבא ופוליטיקאים.⁴

כדי לממן את פעילותו הצבאית הקים ה-LTTE נציגויות ב-54 מדינות

יש להתייחס לארגוני הטרור והגרילה כאל ארגונים צבאיים לכל דבר, וניתן לחסל ארגונים כאלה ולמנוע מהם את היכולת להילחם

נספו בו, וכ-2.5 מיליון הפכו לחסרי בית. האסון פגע ב-LTE יותר מאשר בממשלה, שכן נוכחותה השלטונית באזור הייתה רופפת. הצונאמי הרס ציוד רב של הארגון, שהיה חבוי באזור החוף המזרחי, כולל מצבורי נשק ותחמושת. הצונאמי גם אילץ את המורדים להפנות תשומת לב ומשאבים לאוכלוסייה האזרחית שעליה שלטו - מה שהותיר להם פחות זמן ואמצעים למלחמתם בשלטון. בכל אותו הזמן יכלו הממשלה והצבא - שתשתיותיהם נפגעו פחות מאלה של המורדים - לארגן ולאמן כוחות נוספים ולזכות באמון האוכלוסייה המקומית על חשבון המורדים באמצעות סיוע למאמצי השיקום.¹³

במצב הזה חשה הממשלה שעלתה לשלטון ב-2005 (בראשות הנשיא מהינדה רג'פקסה [Mahinda Rajapaksa] ואחיו שמונה לשר ההגנה, שניהם ממחנה השמאל הלאומני) בטוחה דיה כדי לפנות לאסטרטגיה ישנה-חדשה: חיסול המורדים.

המערכה של 2006

החזרה למלחמה כוללת התרחשה לאחר שה-LTE החליט לסגור מאגר מאוויל ארו שסיפק מים לעיר טרינקומלי ולסביבותיה בדרום מזרח המדינה. הנשיא ראה בכך את ההזדמנות שלה חיכה להתחיל במערכה לחיסול המורדים והורה לצבא לפעול. בסוף יולי 2006 החל הצבא להתקדם לתוך האזור ונעזר בסיוע ארטילרי ואווירי מסיבי. ה-LTE ניסה לבלום את הצבא בעיקר בעזרת מיקוש. המבצע נמשך כשבועיים, ובסופו נאלץ ה-LTE לסגת עקב חוסר יכולתו להתמודד עם הצבא באופן ישיר.¹⁴ ההצלחה הזאת עודדה את ההנהגה הפוליטית והצבאית והייתה רמז לבאות. מאותה העת המשיך הצבא בפעילות התקפית רצופה עד לכניעתו הסופית של הארגון.

האסטרטגיה הצבאית שגובשה בשלב הלחימה המכריע עוצבה בהתאם ליתרונותיה ולמגבלותיה של סרי לנקה - מדינה ענייה במשאבים ובתשתית טכנולוגית, אך משופעת בכוח אדם. בהתאם לכך נבנה צבא גדול מהבחינה הכמותית, אך חלש יחסית מהבחינה הטכנולוגית. ההנחה הייתה שצבא כזה יהיה זול לתחזוק ושרק הוא יוכל לסבול אבדות גבוהות ועדיין להמשיך להילחם לאורך זמן. הדפוס הזה של בניין הכוח בא לידי ביטוי בכל החילות: היבשה, הים והאוויר.

צבא היבשה

האתגר המשמעותי ביותר של צבא סרי לנקה היה ההכרח להילחם ביבשה במגוון של תצורות טופוגרפיות.

כך, למשל, אזור המזרח המיושב בצפיפות מתאפיין בדיונות חול, והטמפרטורה בו מגיעה בקיץ ל-40 מעלות. השילוב של דיונות ושל חום מקשה הן על תנועת רכב משוריין והן על תנועה של חיילי רגלים.

על השטחים שהצבא כבש הוא לא הצליח לשמור לאורך זמן עקב מחסור בכוח אדם, באימונים ובציוד.

הכישלונות הובילו להדחות נרחבות של מפקדים בדרגי השדה ולעריקות מרובות (בסוף המילניום נספרו 20 אלף עריקים)⁷ - מה שהוביל להידרדרות ניכרת במורל של הצבא.

לעומת זאת, ה-LTE הלך והתחזק. דוגמאות מעטות מפעולותיו מראות זאת בבירור: ב-1993 התנקש הארגון בחייהם של נשיא המדינה ושל שר ההגנה, בינואר 1996 הוציא הארגון לפועל פיגוע בבנק המרכזי של סרי לנקה בבירה קולומבו. בפיגוע נהרגו 70 בני אדם, ויותר מ-1,000 נפצעו. הוא דמה מאוד לפיגועים שהתרחשו באותה העת בארה"ב - במרכז הסחר העולמי בניו-יורק ב-1993 ובאוקלהומה ב-1995.⁸

שנה וחצי לאחר מכן שוב תקף הארגון את מרכז הסחר העולמי בבירה קולומבו, שכן

הוא ייצג את הכוח הכלכלי והעסקי של סרי לנקה בעיני עצמה ובעיני העולם.⁹ באותה השנה השתלט ה-LTE על ספינה שהובילה משלוח של 32 אלף פגזי מרגמה מזימבבואה לצבא סרי לנקה, ובתחילת 2006 הטביע הארגון ספינה של חיל הים של סרי לנקה באמצעות סירת נפץ. באותו האופן פגעו מחבלי אל-קאעידה במשחתת האמריקנית קול בתימן באוקטובר 2000.¹⁰

ביוני 2001 ביצע הארגון את התקפתו הנועזת ביותר - נגד נמל התעופה של סרי לנקה, שחלק ממנו שימש הבסיס המרכזי של חיל האוויר. אומנם כל 14 המחבלים שהשתתפו בהתקפה נהרגו, אך עד שחוסלו הצליחו לפגוע ב-26 כלי טיס. כמה מהם הושמדו כליל.¹¹ אלה הן רק כמה דוגמאות לפעולות הנמרים הטמיליים. נוסף על אלה הם הוציאו לפועל מאות התקפות על תחנות אוטובוסים, על תחנות רכבת ועל נמלים, תקפו ספינות סוחר, הפילו מטוסים, פוצצו תשתיות, ובהן מאגרי דלק, עשו פיגועים במקומות קדושים לבודהיסטים והתנקשו בפוליטיקאים ובמפקדי צבא.¹²

בתחילת המילניום נדמה היה שה-LTE נמצא בשיא כוחו: ממשלת סרי לנקה נכשלה בחיסולו, הארגון שלט על שטחים נרחבים במדינה, לא היו לו כמעט מתנגדים בקרב האוכלוסייה הטמילית, והוא נכנס לתהליך שלום שהעניק לו לגיטימציה בין-לאומית. אך ב-2004 התרחשו שני אירועים דרמטיים ששינו את תמונת המצב הזאת:

האירוע הראשון היה פיצול שאירע בתוך ה-LTE: מספר 2 בארגון ומפקד כל מחוז המזרח פותה לפרוש ולחבור לממשלה תמורת הבטחת חסינות לו ולחייליו. לאחר הפרישה החלה המיליציה שבהנהגתו לרדוף אחר פעילי ה-LTE במזרח המדינה והעניקה סיוע ומודיעין רבי ערך לכוחות הממשלה.

האירוע השני שהחליש מאוד את ארגון המורדים במזרח היה הצונאמי שהכה בדרום-מזרח אסיה ב-26 בדצמבר 2004. סרי לנקה הייתה בין המדינות שנפגעו בצורה הקשה ביותר מהאסון: כ-40 אלף מתושביה

שיטת הפעולה הזאת אומנם הייתה כרוכה בחיכוך רב ולכן גרמה למספר נפגעים גבוה יחסית בקרב הצבא, אך היו לה גם יתרונות רבים: תנועת החיילים הכריחה את לוחמי הגרילה - אם רצו להגן על נכסיהם - להיכנס ללחימה נגד הצבא. יתר על כן, בלחימה הזאת התקשו המורדים להביא לידי ביטוי את העוצמה הארטילרית שבנו (ושבה השקיעו משאבים רבים), שכן בניגוד לעבר לא התייצבו מולם מבנים צבאיים גדולים.¹⁹

כוח האדם הרב שעמד לרשות הצבא גם איפשר לו לפעול בו זמנית בכל החזיתות. קודם לכן נהג הצבא לפעול בכל פעם באזור מסוים - מה שאיפשר ללוחמי ה-LTE לסגת לאזורים שבהם נוכחות הצבא הייתה דלה וכך להימנע מפגיעה. ה-LTE היה בטוח שדפוס הפעולה הזה יישמר גם במערכה החדשה, אך הופתע לגלות שהפעם פועל הצבא בכל החזיתות ובכל העוצמה. יתר על כן, כפי שכבר הוסבר, בניגוד לעבר, הפעם לא נטש הצבא שטחים שכבש, אלא השאיר בהם כוחות גדולים שמנעו את שיבת המורדים. הכוחות האלה הורכבו בעיקר ממיליציות

חיילים בצבא סרי לנקה | החזרה למלחמה כוללת התרחשה לאחר שה-LTE החליט לסגור את מאגר מאויל ארו שסיפק מים לעיר טרינקומלי ולסביבותיה בדרום מזרח המדינה. הנשיא ראה בכך את ההזדמנות שלה חיכה להתחיל במערכה לחיסול המורדים והורה לצבא לפעול

אזרחיות שחומשו ואומנו על ידי הצבא בתקופה שקדמה לתחילת המערכה. לצד כוחות המיליציה פעלו כוחות משטרה שאומנו במיוחד לפעולות שיטור באזורי לחימה.

למעשה, צבא סרי לנקה פעל בצורה הפוכה מהצורה שבה פועלים בדרך כלל צבאות קונוונציונליים והפוך מהדרך שבה פעל הוא עצמו בעבר. הצבא הפנים שכדי לנצח את המורדים עליו להפעיל נגדם את שיטותיהם שלהם. ברגע שהוא עשה כן והחל לתמרן בכוחות קטנים וניידים, הוא ביטל את היתרון האסימטרי שהיה למורדים ונוסף על כך הצליח להביא לשדה הקרב את עדיפותו בכוח אדם, בכוח אש, בארגון ובפעולה בין-זרועית משולבת.

למעשה, הצבא תקף בעת ובעונה אחת את כל השטח שבשליטת המורדים. התוצאה של האסטרטגיה הזאת הייתה כיתור השטח של המורדים ויצירת טבעת חנק מסביבם. בהתקדמותו התמודד הצבא

כדי להקשות עוד יותר על הצבא הקימו המורדים מערכי הגנה שכללו תעלות עמוקות (2.5-3 מטרים) וחומות חול בגובה של 3-4 מטרים. השטחים שלפני התעלות וחומות החול, שהיו נטולי צמחייה או מסתור אחר כלשהו, מוקשו. לחיזוק מערך ההגנה גם הקימו המורדים עמדות הגנה מכוסות בעצים שהעניקו להם מחסה והקשו על זיהוין.¹⁵

פנים האזור הוא בעל אופי שונה לחלוטין: מדובר בג'ונגלים סבוכים, שהתנועה בהם קשה, ולמגן יש שפע של אפשרויות להטמנת מארבים. באזורים שבהם בורא היער יש שדות חקלאיים.

צפון המדינה מיושב בדלילות והוא מדברי באופיו. הוא לווהט בקיץ ונטול מחסות טבעיים. לקראת סוף השנה יורדים בו גשמי מונסון שמקשים על התנועה ועל הראות. דרומה משם, בנקודת החיבור של חצי האי הצפוני עם שאר המדינה, שוב משתנה הנוף. זהו אזור עתיר אגמים ולגונות שיוצרים יחד עם האוקיינוס שטח אדמה ארוך וצר. על השטח הזה חייבת התנועה להיעשות בטור צר וארוך שניתן לבלום אותו בקלות.

על צבא היבשה של סרי לנקה היה אפוא להתאים את עצמו לסוגים רבים של מכשולים טבעיים ומעשה ידי אדם: מוקשים, ביצורים, תעלות ומנהרות, דיונות חול, שטחים חשופים, נטולי כל מחסה ומסתור, וג'ונגלים סבוכים, חום קיצוני בקיץ וגשמים עזים בחורף.

הצבא העריך, ובצדק, שרק חיילי רגלים יכולים להתאים את עצמם ללחימה בצורות טופוגרפיות כל כך מגוונות, ולכן הצעד הראשון שנקט הצבא היה להגדיל את מספרם של חיילי הרגלים. ב-2005 החל קמפיין מסיבי לגיוס צעירים, ובעקבותיו גדלה המצבה של הצבא ל-200 אלף איש ובשלבם מאוחרים יותר - ל-300 אלף איש. במקביל ננקטו צעדים להפחתת שיעור העריקות באמצעות שילוב של ענישה מחמירה ושל מתן חנינה לעריקים שיחזרו מרצונם לשירות.¹⁶

כדי להגדיל את יכולתו של הצבא להחזיק בשטחים שנכבשו מידי המורדים הוקמו מיליציות מקומיות של כפריים. אלה חומשו ואומנו על ידי הצבא, ובשיאם מנו 50 אלף איש. בסיוע כוחות המשימה המיוחדים של המשטרה הם היו אחראים להחזקת השטחים המשוחררים - מה שחסך לצבא את הצורך להשאיר מאחור כוחות אבטחה גדולים ואיפשר לו לשמור על רציפות הלחימה במורדים.¹⁷

הגישה החדשה שלפיה יש לחסל את המורדים באופן מוחלט הביאה לנטישתה של אסטרטגיית הלחימה הקודמת שהייתה מבוססת על יציאה להתקפות נקודתיות מתוך בסיסים מוגנים וחזרה אליהם בתום כל מבצע. תחת זאת עבר הצבא למלחמה של תנועה מתמדת להשמדת כוחות המורדים וליצירת נוכחות צבאית עדיפה וקבועה בכל שטח שנכבש. כדי לעמוד במשימה הזאת קיבלו המפקדים הוראה חד-משמעית: לא חוזרים אחורה. אין יותר נסיגות.

יתר על כן, כדי להתמודד עם המורדים בשטחיהם נטש הצבא את הפעולות באמצעות מבנים גדולים והחל לפעול בכוחות קטנים, על פי המודל של הכוחות המיוחדים. חטיבות החי"ר אורגנו במספר רב של צוותים שכל אחד מהם מנה 8-15 חיילים. הצוותים האלה הסתננו במספרים גדולים עמוק לתוך הג'ונגלים ולכפרים, חיפשו פעילים בכירים של המורדים כדי לפגוע בהם, הניחו מארבים, אספו מודיעין והיו בקשר ישיר עם כוחות סיוע אוויריים ועם יחידות הנדסה תומכות.¹⁸ בדרך הזאת עלה בידי הצבא להגביל את חופש התנועה של פעילי ה-LTE ואילץ אותם להתעמת עם החיילים בשטח או להימלט.

עם השטחים הקשים ביותר למעבר באמצעות פעולה בצוותים קטנים ובאמצעות תמרונים לאורך חזית רחבה. למורדים לא הייתה ברירה אלא להילחם כדי להגן על נכסיהם החשובים ביותר. היה זה רק עניין של זמן עד שכוח האדם וכוח האש העדיפים של הצבא יכריעו את המערכה כולה.²⁰

הזירה הימית

התחום הימי היה חשוב לשני הצדדים, ושניהם השקיעו מאמץ רב בבניית כוח ימי משמעותי. זה אינו מפליא אם זוכרים שסרי לנקה היא אי. ה-LTTE נזקק לכוח ימי כדי לשמור על קשר רצוף עם הודו, שהייתה העורף הלוגיסטי שלו (בדרום הודו מתגוררת אוכלוסייה טמילית גדולה). מדרום הודו הוא העביר אספקה ותרומות ואליה הוא שלח כוחות לאימונים ופצוצים לקבלת טיפול רפואי. מהבחינה הזאת הייתה לזרוע הימית של ה-LTTE חשיבות אסטרטגית. סרי לנקה נזקקה לכוח ימי חזק כדי לנסות לקטוע את הקשר הזה בין המורדים לדרום הודו. בתהליך בניית הכוח הימי שלו שמר ה-LTTE על העקרונות הבסיסיים של לוחמת גרילה: הארגון הצטייד במספר רב של סירות קטנות ומהירות שהיו חמושות בנשק קל. את התקפותיו ביצע הארגון ב"טקטיקת הנחיל": הקפת ספינות גדולות של צבא סרי לנקה במספר רב של ספינות קטנות ותקיפתן במפתיע. לאחר התקיפה חזרו הסירות המהירות לחוף, ואנשיהן "נעלמו".²¹

שיטת הפעולה הזאת הציבה אתגרים גדולים לחיל הים של סרי לנקה - בראש ובראשונה משום שהוא התקשה להבדיל בין ספינות האויב לבין מאות סירות הדיג האזרחיות שמשיטות בים. גם כשזוהו ספינות של המורדים, התקשו הספינות הגדולות יחסית של חיל הים של סרי לנקה לרדוף אחריהן, שכן הן היו איטיות יותר.

בתחילת המילניום עבר חיל הים של סרי לנקה מהפך הדומה מאוד באופיו למהפך שעבר צבא היבשה: מעבר מפעולה של מבנים צבאיים גדולים ונוקשים לפעולה בקבוצות קטנות ועצמאיות בלי לאבד את היתרון האיכותי והכמותי של הצבא הסדיר. כפי שכוחות היבשה של הצבא החלו לפעול ביחידות קטנות ויצרו מגע מתמשך עם האויב לאורך חזית רחבה, כך גם חיל הים אימץ את טקטיקות הגרילה של המורדים, אך בהיקף נרחב הרבה יותר.²²

תפיסת ההפעלה של חיל הים של סרי לנקה הייתה רב-שכבתית וכללה ארבע רמות, שבכל אחת מהן הופעל סוג שונה של כלים:

1. הרמה הראשונה הייתה הכוח הקונוונציונלי שכלל ארבע ספינות גדולות יחסית לשיט חופים. הספינות האלה היו מסוגלות לשהות בעומק הים במשך פרקי זמן ארוכים יחסית ותפקידן העיקרי היה לאסוף מודיעין. הצלחתן הגדולה ביותר הייתה גילויין והשמדתן של 10 ספינות מטען ששימשו מחסנים צפים ל-LTTE.²³ השמדת הספינות האלה הייתה מכה קשה לארגון, שכן יחד עם הספינות הוא איבד יותר מ-10,000 טונות של נשק, של תחמושת ושל

ציוד. המאגר הזה היה חלק חשוב מהעורף הלוגיסטי של הארגון. ההצלחה הזאת התרחשה 3,400 ק"מ מחופי סרי לנקה והיא ממחישה את ההתקדמות המקצועית שעשה חיל הים של סרי לנקה. במשימות האלה הוא זכה לסיוע הדוק מחילות ים ידידותיים אחרים, בעיקר של הודו. שיתוף הפעולה הבין-לאומי הזה, שנוהל במסגרת המלחמה הגלובלית בטרור, מילא תפקיד חשוב ביכולתה של סרי לנקה לפעול הרחק מחוף למים הטריטוריאליים שלה נגד ספינות ה-LTTE.²⁴

2. שכבת ההגנה השנייה הייתה כוח הסירות המהיר שכלל ספינות סיור מהירות, בעיקר מדגם דבורה ושלדג שנקנו מישראל. הכוח הזה הופעל בעיקר במשימות של מניעה (Denial): ליווי ספינות תובלה אזרחיות וצבאיות והגנה עליהן.

3. שכבת ההגנה השלישית הייתה צי של ספינות טילים מהירות. הצי הזה כלל כמה עשרות כלים, ובהם ספינות טילים ישראליות מדגם סער 4 שנרכשו ב-2001 וצוידו בטילי ים-ים מדגם גבראל. תפקידן היה לפטרל בסמוך לחופים ובמידת הצורך לספק לכוחות היבשה סיוע אש מהים. תפקיד נוסף שהוטל עליהן היה להגן על מתקנים בעלי חשיבות אסטרטגית, בעיקר נמלים, בסיסים ותחנות מכ"ם. כמו כן נועדו הספינות האלה לשלוט על דרכי הגישה הימיות לסרי לנקה ולמנוע מהמורדים את חופש התנועה הימי שממנו נהנו במשך זמן רב.²⁵

4. השכבה הרביעית הייתה החידוש המשמעותי ביותר: כדי להתמודד עם אסטרטגיית הנחיל של המורדים אימץ חיל הים של סרי לנקה אסטרטגיה דומה והצטייד ביותר מ-150 סירות פיברגלס קטנות ומהירות בעלות שלדה קשיחה וחמושות בנשק אוטומטי. הספינות האלה, שיכלו לפעול גם בתנאי ים קשים, איפשרו לחיל הים של סרי לנקה לחלוש על שטחי ים גדולים בלי להיות נוכח בהם פיזית. ברגע שהתגלה כוח ימי של ספינות LTTE קטנות ומהירות, ניתן היה להציב מולו כוח דומה - רק גדול פי 10 או פי 20 ולהמם אותו באמצעות כוח אש רב יותר. הסירות הקטנות הוצבו במיקומים אסטרטגיים על קו החוף והוקפצו כל אימת שזוהתה תנועה ימית של ה-LTTE.²⁶ בעוד שהכוח הימי הקונוונציונלי של הצבא שהה בים זמן רב וביצע מעקב מתמשך ורציף, הרי שייטות התגובה המהירה פעלו על בסיס התרעה. כך הצליח חיל הים לרכז תמיד מול ה-LTTE כוח מקומי עדיף מספרית. הכוח הזה היה מכתת את סירות הארגון ומשמיד אותן. השיטות האלה קיבלו סיוע מהקומנדו הימי של סרי לנקה ולמעשה פעלו בשיטותיו. הסטטיסטיקה מלמדת על הצלחת הקונספט: ב-2006 היו 21 התנגשויות בין שייטות הפעולה המהירה לבין ספינות המורדים, ב-2007 היו 11 התנגשויות כאלה וב-2008 - שתיים בלבד.²⁷

באמצעות שימוש במגוון היחידות והאסטרטגיות שתוארו לעיל ניטל מה-LTTE היתרון האסימטרי שממנו נהנה בתחילת המערכה. ברגע

מאחר שמטרת ה-LTTE הייתה להקים מדינה עצמאית, הוא בנה למעשה צבא שישמש את המדינה שבדרך, כולל זרוע ימית וזרוע אווירית

פיגוע טרור טמילי | למרות היותו פחות מוכר מארגונים אחרים, ה-LTTE היה אחד מארגוני הגרילה והטרור הגדולים והחזקים בעולם

על החוזקות המסורתיות של צבא סדיר - בעיקר עדיפותו בכוח אדם ובמשאבים.

באמצעות הגדלת כוח האדם - בין היתר בעזרת גיוס מיליציות של מתנדבים - ובאמצעות פעולה עצמאית במסגרות לחימה קטנות הצליח הצבא לתמרן לאורך חזית רחבה ולעומק שטח המורדים, יצר נקודות מגע רבות וכך אילץ את המורדים להגן בצורה סטטית על בסיסיהם ולהיכנס לקרבות שבהם בא לידי ביטוי יתרון הצבא בכוח אדם ובאש.

עקרונות זהים הנחו גם את הפעולה בזירה הימית. חיל הים של סרי לנקה הבין שהוא לא חייב - וגם לא יכול - להיות נוכח פיזית בכל נקודה על פני הים, אלא יכול להסתפק ביכולת להוביל כוחות במהירות לאזורים ספציפיים שבהם התגלתה נוכחות של האויב. על חוסר היכולת להיות כל הזמן בכל מקום פיצה חיל האוויר, שכן היה ביכולתו להגיע במהירות לכל זירת פעולה. חופש הפעולה של חיל האוויר הקשה מאוד על המורדים להתארגן ולפעול.

מהניתוח שלעיל עולה כי עליונות מספרית לכל אורך החזית, הפעלת הכוח בקבוצות קטנות בסגנון היחידות המיוחדות כדי ליצור חיכוך גבוה עם המורדים ובעיקר יוזמה התקפית בלתי פוסקת מסוגלות להביא להצלחה משמעותית של צבא סדיר הנלחם נגד קבוצת גרילה. ויש עוד תנאים שחיוניים להצלחת המדינה במלחמתה נגד ארגוני גרילה וטרור: הנהגה נחושה ומאוחדת, מטרה פוליטית ברורה, מתן יד חופשית ככל האפשר לצבא במלחמתו במורדים, גיבוש קואליציית תמיכה בין-לאומית (למשל בלבימות יוזמות מבחץ לכפות הפסקת אש) ופיקוח קפדני על המידע שזורם מזירת הלחימה ואלה - גם אם הדבר כרוך בהגבלה זמנית של חופש העיתונות.

לסיום, באמצעות אימוץ שיטות הפעולה של הגרילה והפעלתן בעוצמה רבה נגדה הצליחה סרי לנקה לחסל צבאית בתוך זמן קצר את אחד מארגוני הגרילה והטרור החזקים בעולם. ראוי לחקור את האסטרטגיות שיושמו בהצלחה בסרי לנקה כדי להבין כיצד ניתן ליישמן גם במקומות אחרים בעולם.

ההערות למאמר הזה מתפרסמות באתר הוצאת מערכות.

שהתקבלה ההחלטה לבנות כוח שמבוסס על סירות קטנות ומהירות, היו למדינה יותר משאבים להשקיע בפיתוח כוח גדול יותר ובעל כוח אש עדיף. אין זה מפתיע שמרבית ההתקפות של ה-LTTE החל מ-2007 כווננו נגד חיל הים. ה-LTTE הבין היטב את הסכנה הנשקפת לו מחיל הים המחודש של סרי לנקה.²⁸

חיל האוויר

אף שבמלחמות אסימטריות רבות מילא כוח אווירי תפקיד חשוב, יש הטוענים שהוא אינו אפקטיבי בלחימה נגד גרילה משום שלוחמי גרילה נטמעים בקרב האוכלוסייה - מה שמקשה מאוד על זיהוים ועל תקיפתם. הטענה הזאת נכונה רק באופן חלקי, ובמקרה של ה-LTTE היא רלוונטית אף פחות, שכן הוא היה אחד הארגונים הראשונים שבנה לעצמו כוח אווירי, כולל שדות תעופה, עקב שאיפתו המוצהרת להיות צבא בהתהוות. כך, למרות מאמציו להסתיר את נכסיו, הוא העניק לחיל האוויר של סרי לנקה מטרות נוחות לתקיפה. ואכן חיל האוויר של סרי לנקה מילא תפקיד חשוב במערכה הצבאית.

לאחר מתקפת ה-LTTE על בסיס חיל האוויר ב-2001 יזם החיל מהפכה בבניין הכוח שלו ורכש כלי טיס המסוגלים להוציא אל הפועל תקיפות מדויקות. כלי הטיס נקנו מישראל (מטוסי כפיר), מרוסיה (מיג 27) וממדינות נוספות. נוסף על כך רכש החיל מסוקי תקיפה (בעיקר MI-24) שנקנו מרוסיה ותחמושת מונחה שנרכשה מפקיסטן.²⁹

רכש המטוסים לווה בהרחבת הגיוס לחיל - שתפח ל-30 אלף איש - ובהקפדה על גיוס כוח אדם איכותי. כשהחלה המתקפה של הצבא למיטוט המורדים, סייע לה חיל האוויר באש. שנתיים וחצי נמשכה המלחמה, ובמהלכה יצא חיל האוויר ללא פחות מ-15 אלף גיחות. חיל האוויר קיבל מודיעין מדויק מהכוחות שנעו עמוק בתוך שטח המורדים וסימנו מטרות. נוסף על כך עשה החיל שימוש נרחב במל"טים (שנרכשו מישראל) כדי לאתר מטרות בזמן אמת, לעקוב אחר ביצוע משימות ולהעריך את הנזק שנגרם בהפצצות.³⁰ חיל האוויר של סרי לנקה הצליח לשמור על פעילות רצופה ועל הספקים גבוהים, ופגיעותיו היו לרוב מדויקות.³¹ פעילותו ביטאה את היתרון הטכנולוגי-איכותי שיש לצבא סדיר על פני ארגון גרילה, ולמורדים לא הייתה תשובה לחופש הפעולה המוחלט של חיל האוויר. המתקפות האוויריות הרצופות הקשו על ה-LTTE לזום פעולות מחשש לפגיעה מהאוויר. על חשיבות הזרוע הזאת במלחמה ניתן ללמוד מכך שהרמטכ"ל שמונה ב-2006 היה קודם לכן מפקד חיל האוויר.

סיכום

המאמר הזה נועד לא רק לבסס את הטענה שאכן ניתן להביס באופן צבאי ארגוני גרילה - גם את החזקים והגדולים שבהם - אלא גם לתאר כמה מהתנאים ההכרחיים להשגת הצלחה כזאת כך שהם יהיו בסיס לניתוח סכסוכים אחרים ועניקו כיוון מעשי לפיתוח הכוח ולגיבושן של תורות לחימה רלוונטיות.

מההיסטוריה הקרובה של סרי לנקה עולה בבירור שלאמצעים צבאיים עדיין יש מקום מרכזי במאבק נגד האיום שמציבים ארגונים חמושים ושניתן לבסס אסטרטגיית ביטחון לאומי שנשענת עליהם. תורות הלחימה שפיתח צבא סרי לנקה התבססו על אימוץ השיטות של לוחמי הגרילה ויישומן בהיקף נרחב נגד המורדים עצמם בלי לוותר